

УДК 159.9

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,*кандидат педагогічних наук,**перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ

Проблема реформ правоохоронної галузі останніми роками є надзвичайно популярною не тільки у роботах дослідників права, але й у психологічних дослідженнях. Вивчаючи особливості реформ правоохоронних органів у різних країнах, автори намагаються визначити їх специфіку через призму історичних чинників [5], відмінностей в етапах та кроках реформ [4] тощо. Переважна більшість дослідників відзначають значні психологічні складнощі перетворень. Це пов'язано із часовими та змістовими змінами в етапах професіоналізації, у регламентах професійної діяльності, з трансформаціями законодавчої бази тощо.

Поліція є одним з найдавніших та невід'ємних атрибутів будь-якої держави. Сучасна зарубіжна теорія і практика поліцейської діяльності широко орієнтуються на національно-історичні традиції, втілені у конкретних правових актах. На жаль, значній критиці в українському суспільстві сьогодні піддаються недостатня ефективність професійної діяльності поліції, випадки корумпованості працівників, слабо налагоджена взаємодія із громадянами. Але все ж таки, якщо раніше довіра до міліції сягала 5–7 %, сьогодні довіра українців до поліції становить 46 %. Для порівняння: правоохоронним органам у США довіряють 66–70 % населення. Для Західної Європи цей показник дорівнює 61 %.

Чому психологічний контекст реформ, що відбуваються, набуває особливого значення? Як зауважують Darroch S., Mazerolle L. [2], вимоги до поліціювання в сучасних умовах вимагають високої готовності до змін від представників поліцейської професії усіх рівнів, але така готовність та здатність поліцейських організацій до прийняття інноваційних практик майже не вивчається, що робить психологічну сутність реорганізаційних процесів важкозрозумілою [2].

Приступаючи до поліцейської реформи, всім її учасникам слід розуміти із самого початку, що її здійснення включає в себе набагато більше, ніж просто «технічні зміни». Будь-які перетворення у правоохоронній галузі являють собою серйозні випробування психічних та психологічних ресурсів працівників, їх здатності працювати в умовах трансформаційного суспільства; потребують вираженого і коректного висвітлення реформ, що відбуваються, у мас-медіа з метою формування адекватної суспільної оцінки.

Зважаючи на складність реформи, у процесі її реалізації слід враховувати досвід у галузі «управління змінами» та організаційної психології щодо створення нової системи стимулювання, нових етичних принципів та організаційної культури поліції. Крім того, набуває значущості

питання, через які критерії, крім падіння рівня злочинності, має вимірюватись прогрес на шляху здійснення проголошеної реформи [5].

Протягом останніх 10–15 років, як зауважує В. Furuhaugen [3], необхідність реформування поліції також була предметом офіційної дискусії у Швеції. У 2015 р. реформи були проведені. Змістом дискусії, результатом якої став концепт нової поліції, було обговорення пропозицій, спрямованих на формування репрезентативності поліцейських структур для населення, а також на сприяння соціальній та інтелектуальній компетентності поліцейських, які розглядалися як засіб змінити установки та поведінку співробітників поліції, а також підвищити легітимність їхніх дій. Соціальна компетентність співробітника поліції обумовлює здатність розуміти людей, вміти спілкуватися з ними, навички щодо того, як впоратися з різними соціальними ситуаціями. Інтелектуальна компетентність співробітника поліції передбачає здатність до аналізу професійних проблем та рефлексії відповідних ситуацій, а також вміння вирішувати їх самостійно [3]. Цього можна досягти шляхом зближення практики поліціювання та академічних досліджень, зокрема психологічних, про що свідчить не тільки збільшення ваги поведінкових та психологічних дисциплін у практиці підготовки поліцейських, але й сприяння науково-дослідницькій роботі у галузі поліцейської науки в контексті вищезазначеної реформи.

Підтвердження того, що світи поліцейської практики та психологічних досліджень зближуються, у 2016 р. ми знаходимо також у статті J. A. Brewster зі співавторами [1], які констатують, що у США психологія поліції та суспільної безпеки стала новою спеціальністю в галузі психології. За останні 5 років вона отримала визнання Американської психологічної асоціації як спеціальність та включена в якості спеціальної ради до Американської ради з професійної психології. Автори наголошують на необхідності підготовки кадрів за новою спеціальністю з акцентом на основоположній компетенції, необхідній для базової підготовки в галузі психології, та додатковій функціональній компетенції, що є необхідними для ефективної практики за означеним фахом, зокрема у чотирьох напрямках роботи: оцінка, корекція, супровід та організаційний консалтинг [1].

Особливу роль у процесах становлення української поліції, коли значну кількість досвідчених фахівців звільнено, а на їх місце прийшло нове покоління, але малодосвідчене у професії покоління, відіграє успішність становлення їх професійної ідентичності.

Таким чином, значною мірою кінцевий успіх реформ визначають суто психологічні чинники: здатність працівників подолати власну інерцію і навчитися працювати в нових умовах; ефективність спроб створити «нового поліцейського» із заданими моральними характеристиками і при цьому не втратити рівень професійної досконалості тощо. Можна виокремити такі напрямки психологічного супроводу реформ: оптимізація процесів становлення професійної ідентичності у нових співробітників; проблема мобілізації психічних та психологічних ресурсів усіх працівників щодо виконання професійної діяльності в умовах трансформаційного суспільства; інформаційне забезпечення реформування; оцінка, корекція, супровід та організаційний консалтинг поточної професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Brewster J. A. et al. Education and training guidelines for the specialty of police and public safety psychology. *Training and Education in Professional Psychology*. 2016. Vol. 10, No. 3. P. 171.
2. Darroch S., Mazerolle L. Intelligence-led policing: a comparative analysis of community context influencing innovation uptake. *Policing and Society*. 2015. Vol. 25, No. 1. P. 1–24.
3. Furuhaugen B. The making of a social, representative and intellectual police force-Recruitment and education of police trainees in Sweden during the 20th century. *Nordisk politiforskning*. 2015. Vol. 2, No. 1. P. 6–33.
4. Kratcoski P. C., Edelbacher M. (ed.). Collaborative Policing: Police, Academics, Professionals, and Communities Working Together for Education, Training, and Program Implementation. CRC Press, 2015. 322 p.
5. O'Neill W. G. Police Reform in Post-Conflict Societies: what we know and what we still need to know. NY: International Peace Academy, 2005. <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/polreferpt.pdf> (дата звернення: 07.11.2017).

Одержано 08.11.2017